

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת יואב סגלוביץ

פ/25/4158

הצעת חוק-יסוד : הממשלה (תיקון – חובת מינוי ממלא מקום ראש הממשלה)

1. תיקון סעיף 5 בחוק-יסוד : הממשלה¹ (להלן – חוק היסוד), בסעיף 5 –

(1) בסעיף קטן (ד), אחרי "חבר הכנסת" יבוא "וחבר בוועדת השרים לענייני ביטחון לאומי";

(2) אחרי סעיף קטן (ד) יבוא :

"(1ד) לא התמנה ממלא מקום ראש הממשלה או שנבצר מהשר שמונה לכך למלא את מקום ראש הממשלה, יכהן שר הביטחון בתפקיד זה, ובלבד שהוא חבר מפלגתו של ראש הממשלה, ואם אינו חבר מפלגתו, יכהן בתפקיד שר החוץ, ואם אינו חבר מפלגתו כאמור, יכהן השר לביטחון לאומי, ואם גם הוא אינו חבר מפלגתו כאמור, יכהן שר האוצר ובלבד שהוא חבר מפלגתו של ראש הממשלה."

2. תיקון סעיף 16 בסעיף 16 לחוק היסוד –

(1) בסעיף קטן (ג), במקום "לא היה ממלא מקום לראש הממשלה או שנבצר" יבוא "נבצר", אחרי "סעיפים קטנים (א) ו-(ב)" יבוא "וכן לא התמנה ממלא מקום לפי סעיף 5(ד) או (1ד)" ובסופו יבוא "ובלבד שהוא חבר ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי";

(2) אחרי סעיף קטן (ג) יבוא :

"(ד) ראש הממשלה ימנה ממלא מקום ביום כינון הממשלה."

3. הוראת מעבר. התקבל חוק היסוד לאחר כינון הממשלה, ימנה ראש הממשלה ממלא מקום בתוך שבעה ימים מיום פרסום החוק.

דברי הסבר

חוק-יסוד: הממשלה, קובע במתכונתו הנוכחית שראש הממשלה רשאי, אך לא חייב, למנות לעצמו ממלא מקום. בניגוד לתפקידי סגן ראש הממשלה ומשנה לראש הממשלה, לממלא מקום ראש הממשלה יש תפקיד בעל משמעות סטוטורית ולא רק סמלית, והוא כולל את האחריות להנהגת הממשלה במקרה שבו נבצר מראש הממשלה למלא את תפקידו, או כאשר הוא נעדר מן הארץ. בחוק-יסוד: הממשלה נקבע כי אחד השרים שהוא חבר כנסת יכול שיהיה ממלא מקום ראש הממשלה. מאחר שחוק היסוד אינו דורש שמינוי זה ייקבע עם הרכבת הממשלה, רשאית הממשלה להתנהל ללא ממלא מקום עד שיתעורר בכך צורך מיידי, ובפועל כך מתנהלת הממשלה למעלה מעשור. מצב זה, בו לא נקבע מראש ממלא מקום לראש הממשלה, אינו מצב ראוי. תפקיד זה הוא חשוב מכדי שיוטל בהחלטת בזק בשעת הדחק.

לפיכך, מוצע כי יחד עם הרכבת הממשלה ימונה אחד השרים לממלא מקום ראש הממשלה. עוד מוצע לקבוע, כי במידה וראש הממשלה אינו ממנה אף שר כממלא מקומו, אוטומטית ימונה שר הביטחון כממלא מקום ראש הממשלה כל עוד הוא חבר מפלגתו של ראש הממשלה. במידה ושר הביטחון אינו יכול לכהן כממלא מקום ראש הממשלה בשל אי-השתייכות למפלגה של ראש הממשלה או מסיבות אחרות, ימונה השר הראשון מבין הבאים שהוא חבר מפלגתו של ראש הממשלה מבין שר החוץ, שר הביטחון הלאומי ושר האוצר.

יתרה מכך, קורה כי לעיתים משיקולים שונים שאינם בהכרח לטובת הציבור, ראש הממשלה ממנה כממלא מקומו חבר כנסת או שר, שאינם חברי ועדת השרים לענייני ביטחון לאומי (הקבינט הביטחוני). הדבר עומד בניגוד גמור לאינטרס הלאומי ולשמירה על ביטחון המדינה, שכן בעת משבר, על ממלא מקום ראש הממשלה לתפקד כראש הממשלה לכל דבר ועניין, והמחשבה שניתן יהיה לעדכן את ממלא המקום, אם אינו חבר הקבינט, בכלל הנושאים והשיקולים הנדרשים בעת קבלת החלטות בנושאים ביטחוניים אינה ריאלית. לפיכך, מוצע כי ממלא מקום ראש הממשלה ימונה מבין חברי הקבינט הביטחוני, העוסקים ומעודכנים בנושאים הביטחוניים באופן שוטף.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ' בטבת התשפ"ד (01.01.2024)